

ИЗЛАЗИ

четвртом и недељом

ЦЕНА:

ЗА 1 МЕСЕЦ 1 ДИНАР

или 1 КРУНА

Прегилату примају све  
поште у Србији и  
иностраниству

# ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

Претилату треба слати:  
Стеви М. Веселиновићу  
проф. БогословијеНЕПЛАЋЕНА ПИСМА  
НЕ ПРИМАЈУ СЕ

Рукописи не враћају се.

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ:  
Кнежев Споменик бр. 9.

БРОЈ 15 ПР. ДИН.

БРОЈ 15 ПР. ДИН.

## ОВО ЈЕ ПЕВАО ЧИКА НОВА

ПРЕ ПЕДЕСЕТ ГОДИНА

У Ади сам младост младовао,  
И сад ми је беле Аде жао.  
Свака слава по недељу дана,  
А за грошић по оке дувана;  
У кокошке дебели батаци,  
А Ађани за столом јунаци;  
Старе бабе дању нису слепе,  
Ал' Ађанке и у мраку лепе

(Из „Снохватица Змајовиних.“)

## СВЕКРВА

— СЛИКА ИЗ СЕОСКОГ ЖИВОТА —

— Јанко М. Веселиновић —

(НАСТАВАК)

IV

Нема ни три дана од како је последњи сват оставио двориште. Једва се на истоку види нешто мало белине; још се кокоши гнезде на седалу, а Нера већ устала. Буновна је: и сад јој грми у глави онај пуцањ и галама сватовска.

Села је на праг, поднимила се, па се загледала у небо, на коме већ звезде бледе; свеж ваздух надима јој груди; јака роса обујмила све, те је нека лака дрхтавица подузима; танак вео као памук беле, магле подиже се лагано са земље...

Деца спавају у вајату, њеном негдашњем вајату..

И она сад... свекрва!... Буди Бог с нама!

Па јој дође некако смешно и чудновато Пре три дана ништа, онако.. жена; а сад... Некако, не може сад да зна шта је. Оно и сад је жена,

ама сад је опет некако друкчије, сама осећа да је друкчије А у чему? То не зна...

Она је мислила да ће јој се нешто десити, да ће се нешто преврнути у њој, да ће се изменити сва од главе до пете; али, баш се ни у чему није изменила.

— Да ме снага није почела остављати? — шапутала. — Чекај баш да видим!

Па се диже, уђе у кућу, узме велики котао што хвата двадесет ока, те с њим право на бунар. Захвати воде, уми се, обриса се малим убрушчићем, што га је носила за пасом, прекрсти се, нали пун котао па потече..

Ништа! Као и пре две године! Оно тешко је, двадесет је ока, али није теретно, не запиње баш свом снагом, него као и пре..

Па јој дође мило, Боже, мило, што је још у потпуној снази па шапуће:

— Ете, оженила сам сина; имам снаху; до године ћу љуљушкати и унуче на рукама — а снага је ту!... И то каква снага! Боља него икад! Ево!

И она опет потече котао левом руком, а десном га подухвати и изврте, те вода потоком појури узаним јазом што је направљен да одводи воду у кречану, што беше ископана крај бунара.

„Свекрва!... Свекрва!...“ мислила је враћајући се с празним котлом у кућу. А да нисам обелила?.. Да се нисам збавала, поружнала?“

Ускори кораке и уђе у кућу те остави котао; онда уђе у своју собицу те скиде четвртасто огледалце са зида и изиде на праг.

Дах је све више освајао; исток се руменио; кокошке слетаху са седала; ветрић неки шушкаше по већ зажутелом лишћу, а она стала на праг па се огледала.

— Није! — рече полугласно — Ето у лицу сам као и пре... није баш као пре, али ово није маторо. Матора је Смиљана Маркова, па Крунија, а ја — јок!.. И после, ето ни једне беле немам у зуловима..

Седе на праг, спусти огледалце у крило па се замисли

Сећала се свога девовања и сиротовања, своје удаје и свога лепа живота с покојним Иваном. Па онда дође опет сиротовање, и мука, и посртање с нејаким дететом и с кућом, на чијем је огњишту требала да гори ватра... Сећала се свега као да је сад. И ето, дочекала је да види опет кућу скућену, поновљену једним радеником, и тај нови раденик је њен труд и зној. Она је то све дотле довела. Ништа није упропастила а толико је подигла... Довела је дотле да може мирно очи склопити, а она је, ето, још млада, у пуној снази, још може да ради као икоја њена друга...

У дубини душе њене јави се нешто веће, снажније од ње, као правда Божја, и то јој захвали и одаде сву пошту и признање трудима њеним...

Сунце се поче помањати. Заблиста се роса као драго камење, зајубори живот око ње. Она се диже лако, као да доби крила, баца још једном поглед на огледалце, па га однесе у собу и обеси на место, а онда приђе огњишту те распрета пепео...

Таман ломка грање да ватру потпали, а снаха јој уђе, још влажних образа како се умила, румена од стида, што јој свекрва ватру ложи, и приђе јој руци.

— А, спавачице! Вењер! Вењер!.. рече више шалећи се него прекоревајући Нера.

— Опрости, мајко! Не знам шта ми је било!..

— Ништа, ништа, рано моја, шалим се ја! Шта ће ти бити? Устала си ти рано. Него ја, оматорила, па не могу да спавам!..

— Није то, мајко...

— Ех, није! То ти хоћеш мени да рекнеш неку од милоште...

— Није, мајко, младости ми! Ти баш никако ниси остарила! Мој бабо вели: да не зна, он никад не би поверовао да си ти њега (Перу) родила.

— Ето, што ти је Ђедића сорта! Хоће само да ти рекне лепу реч!

— Није, мајко...

— Шта није, шта није! Не знам ја вас! „Реци му аго, нек' му је драго!“ Знам ја Степана пре него што си се ти родила!.. То је сој таки, не можеш ни ти бити друкчија!.. Него хоћеш да ложиш ватру? Е, па — ево!

И измаче се да начини Милицу место. А у души се радовала што јој и снаха, а и отац јој пријатељ Степан, веле да јој се ништа не познаје и ако се толико намучила.

Таман се ватра разјаглила а долази Нера умивен и зачешљан. Из лица му бије радост и задовољство, и прво прилази материној руци.

— Шта ћеш?

— Да те пољубим у руку.

— Да пре оседим! Криво ти што твоја млада вели да сам још млада! Дошла ту, успавала се, па окупила да ме лаже..

— Не лаже те, вала нано. И јеси млада — рече Пера.

— Гледај, гледај, како полагајује, само да је одбрани!

— Јок, вала!

— О ва им' оца!.. Па се још и не стиди! Као вели: овако ми њој, па можемо спавати до миле ласти!.. И како се они лепо договорили!

Милица побеже на поље, а Пера крије очи.

— Ја не знам што се ти љутиш; шта смо ти ружно рекли?

— Лудо једна! Па зар ти не знаш за шалу?.. Пуно ми срце моје куће и — удрж' Боже — моје доброте и милоте, па зар се ја не смем са својом децом нашалити!?

И онда настане шала и разговор. Док доручкују и наређују посао, ту је сам смеј. Онда се Пера диже и одлази на рад, а оне остају те послужу по кући и у дворишту.

Никад милоснијег разговора. Милица питома плавојчица, пуначка лица, ведрих очију, насмејана и разговорна, онако ситна, како је Бог дао, у дугу се дану не смирује. Свуд ће доспети и завирити, све ће погледати и надгледати, све успремити и почитити. Ни две недеље није ту у кући а већ је све било њојзи познато: и кућњи ред, и свака ствар и њено место. За њом није требало поћи.

Перу су гледале као неког господина. Свекрва и снаха надметаху се која ће га боље услужити.

Кад падне какав свечаник, Пера, само што за јутра обиђе стоку и њиве, па се врати кући. Одатле по ваздан не миче, него преседи разговарајући и шалећи се. Стид га је било, и крио се од матере, кад би год хтео Милицу рећи коју милосну реч, али како би угробио тренутак, онда би прилетео и обасуо би је сву пољупцима. Нера, и ако није видела то, ипак је слутила, па се чешће и сама склањала да им не смета.

Веле људи: да човек није никад потпуно срећан. А ја велим: да Нера није могла бити срећнија! Пуна јој кућа, све у кући здраво и напредно; све јој се по вољи чини, и баш се удешава да све по њеној вољи буде. Није било жеље у њеном материнском и домаћинском срцу, а да већ није била испуњена. Она не беше кадра ништа боље ни саснити него што је имала. Још једна жеља, али она је већ видела ту жељу скоро остварену, тражила је себи разговора, посла, — желела је да јој Бог још да унуче.

(Наставиће се)

## ПРОЉЕЋЕ СЕ БУДИ

Тихо вјетрић пири из даљине даљне  
И топал, и мио к'о мајчино крило,  
И дол'јећу ласте после дуге зиме  
Да понове опет своје гњездо мило...

По пољима равним Отаџбине моје  
Замирило миром набујало цвјеће,  
Полетила пјесма чаробна и драга,  
Што је сложено напр'јед хор тичији креће.

Обукла се гора у стајаће рухо  
И савила ђердан око мила врата,  
А јелике младе поносито стале  
Као дивна кита кићенијех свата.

Мало даље поток кроз лиснато грање  
Весело к'о дете бацака се с вали,  
И напријед хита, журећи се тамо  
До убавих поља и долина мали.

У густоме цбуњу развија се ружа  
Поносна и бајна као горска вила,  
Док испод ње скромно љубичица цвати  
И тиха, и плава и срдашцу мила.

Прољеће се буди и силином рајском  
Оживљава живот и свенуле груди,  
Под осмјехом љупким зажареног неба  
Вјетрић тихо л'јеће и несташно блуди

А кроз густе вео тајанствене ноћи  
Тајно лахор шуми про мирисних поља,  
И санано цвјеће лелуја и буди,  
И прол'јеће даље широм цвјетних доља.

Бос. Петровац.

Богдан — Крајишник.

## ДВОБОЈ И СМРТ ПУШКИНА

1836. година јесте једна од најбурнијих у животу Пушкиновом. Она је својим свршетком донела оне заплете, који су овога великог песника руског народа стали живота. Пред крај ове године Пушкин је био врло узбудљив. Нерви су му постали толико узбудљиви, да је једва подносио сву тежину живота. Једном приликом обећао је, да ће прочитати при другарском ручку неке стихове. Па извињавајући се, што нису довршени, отпочео је читати. Но тек што је прочитао прву врсту:

„Била пора: нашъ празникъ молодой“, глас му застане, груну му сузе и он се баца на диван.\*)

Међу тим Пушкин је и даље наставио светски живот. Његова жена веселила се и својом лепотом била украс великосветских забава. С тога је чешће изазивала завист у кругу женскиња вишега друштва. Кавалери јој свуда указиваху високо поштовање. У колу ове младежи нарочиту је пажњу обратио на се плавокоси официр, барон Жорж Дантес. Пореклом Ирац, француски поданик протекцијом великих ступио је у руску службу, у „кавалергарду“. Нидерландски посланик, одвратан и жучан старац, барон Хекерен, заволи овог младића, усини га и назначи за свога наследника. Ето тај Дантес поче се удварати Наталији Николајевној, што ускоро беше повод најодвратнијим сплеткама, које су сатански мучиле душу великога песника, ма да он беше уверен у невиност своје жене. Међутим анонимна писма и пасквиле, које се тичаху песника и части његове жене, непрестано узнемираваху Пушкина.

Некако баш тада у француском посланству показиваху неколико штампаних бланкета са разним шаљивим дипломама на разна неприкладна звања. Ово је све створено у Бечу, где се светско друштво занимало целе зиме пошљом овако незгодних шала. 4. новембра доби и Пушкин три примерка оваких диплома (на француском језику) „Велики кавалери, командири и ритери светског „ордена Рогоносаца (socus) на потпуном свом већу, „једногласно изабрали су Александра Пушкина за „коадјутора великом магистеру ордена Рогоносаца „и за историографа ордена.“ Сличне пасквиле биле су разаслане и другим лицима. Поводом ових пасквила Пушкин писаше Сологубу: „На безимена „писма ја се не могу љутити, ако ко плује по „зади на моје хаљине, то није мој посао да их „чистим, већ посао мога собара; жена моја — то „је анђео, које се никаква сумња не може дотаћи.“

Али ова мирноћа, која се огледа у писму није била и у ствари. Пушкин је трагао за виновником пасквила. У души је сумњао да је свему томе узрок старац Хекерен, кога никако није могао трпети због његових гадних сплетака и проношења лажних речи. Али не имајући стварних доказа за то, Пушкин изазва на двобој виновника целе ове ствари — Дантеса. Овај прими позив, али преко свога оца замоли, да се одложи за 15 дана, на што пристане Пушкин. За сво време Дантес запрочи свастикку Пушкинову и ожени се њоме. Али поред свега тога непријатељски односи између њих двојице не престајаху, тим пре, што старац Хекерен непрестано распириваше ову мржњу, јер при сваком сусрету причаше Наталији Николајевној о осећајима његовог усиненика према њој.

Где год се појављивао Пушкин у друштву, свуда га сусретаху двосмислени погледи, подругицања и подмукао подсмех. Он је трпео ово три месеца, јер, немајући новца, не могаше оставити

\*) Ово је било 19. октобра 1836.

Петроград на свагда, како жељаше, и отићи у село, куда га је непрестано звала Наталија Николајевна.

У вишим слојевима друштва Пушкин је имао много непријатеља, ваљда подржавани са извесне стране због слободоумља пишчева. Но оставимо то већ да видимо шта је било на двобоју. Износимо овде онако, како је то описао секундант Пушкинов, његов друг са лицеја Данзас.

27. јануара 1837. год. Данзас пролазећи кроз Пантелејмонску улицу срете Пушкина у санкама. Пушкин га заустави и рече му: „Ишао сам теби, седи са мном у саоне и хајдмо у француско пошланство, да будеш сведок једном говору.“ Данзас седе у саоне; пођоше у „Вољшују Милионију“. За време вожње на саонама Пушкин не рече ни речи о ономе шта ће бити. Говорили су о другим стварима. Тако су и стигли до куће француског пошланства, где је живео д' Аршијаком. После обичног поздрава, Пушкин се обрати Данзасу јаким гласом. сад ћу ти све казати, и поче му причати шта се догодило између њега с једне стране, Дантеса и Хекерена с друге. Свој говор заврши речима: „Сад ћу вам рећи једно: ако се данас не сврши та ствар, то ћу при првом сусрету са Хекеренима, било оцу или сину, плунути у лице.“ Ту он показа на Данзаса и рече ево мог сведока. Па се после обрте Данзасу с питањем: слажете ли се?

Кад му Данзас одговори да пристаје, Пушкин оде, нагласивши њему, као свом секунданту, да се договори са д' Аршијаком о условима двобоја. Услови су били ови: Пушкин ће се бити са Дантесом још истог дана, 27. јануара у 5 часова по подне; место двобоја означено је било иза Црне речице близу командантске даче (виле). Оружије: пиштољи. Супарници гађаће се на растојању 25 корака с тим, да сваки може учинити пет корака и прећи баријеру; ником није дато првенство при пуцању; сваки ће пуцати једном, али онда кад нађе за згодно. У случају да промаше обе стране почеће се изнова под истим условима. Лична објаснења међу противницима нису била одобрена. У случају потребе, објасниће се секунданти. Услови су поднесени обојици посебице.

Са оваквим условима Данзас се вратио Пушкину. Не читајући Пушкин пристаде на све. У разговору о дуелу Данзас напомене Пушкину да треба да се туче са оцем а не сином, пошто је увредно писмо он написао њему а не Дантесу. На што му Пушкин одговори да се Хекерен према свом званичном положају не може тући с њиме.

Договоривши се са Пушкином да се нађу у посластичарници Волфа (на Полицајном мосту), Данзас оде да се спреми. Узевши саоне он оде у оружни магацин Куракина за пиштоље, које је Пушкин још раније изабрао. Пиштољи ови били су потпуно слични са онима д' Аршијака. Метнувши их у санке пође к Волфу, где га очекиваше Пушкин. Било је 4 часа. Испивши чашу лимунaде или воде, Пушкин изиђе с њим из посластичарнице, седе у санке и пођоше Тривчком мосту. Бог

зна шта је мислио Пушкин, али његова спољаност изгледала је мирна!

У путу, на обали, близу двора, они сусретну жену Пушкинову. Данзас је познаде и сину му нада. Овај сусрет могао га је вратити. Али је Пушкинова жена била кратковида, а он је гледао на другу страну. Дан је био светао. Петроградско великосветско друштво пело се на брежуљак и у том тренутку враћало се отуда. Многи познаници једног и другог сретали су их и поздрављали, али ником ни на ум не падаше куда они иду... На Неви шалећи се запита Пушкин Данзаса: „да ли ме не водиш у тврђаву (затвор)?“ — „Не“, одговори овај. „Кроз тврђаву најближе је до Црне речице“. Дошавши на место, дођоше у исто време и Дантес са д' Аршијаком. Данзас изишавши из саона, оде с д' Аршијаком да тражи угодно место за двобој. Они га нађоше за хват и по до „командантске даче“. То беше иза густог шибљака, који заклањаше остављена кола и фијакеристе. Иза бравних ово место угазише снег на простору, који им је био потребан, па после позваше противнике. Без обзира на ведрину дана дуваше доста јак ветар. Мраз је био на пегнаест степена. Увијен у бунду од међедине, Пушкин беше исто онако миран, као и за време пута, али се у њему опет могло видети да једва чека да се приђе послу. Кад га Данзас запита да ли му је по вољи место, одговори:

„Мени је са свим свеједно, само молим вас постарајте се да се то што пре сврши.“

Одмеривши кораке, секунданти својим пиштољима обележише баријере и почеше пунити пиштоље. За време овог посла Пушкин се обрати свом секунданту с питањем: „Је ли све готово?“

Било је све готово. Противнике наместише на одређена места. дадоше им пиштоље и по знаку, који им даде Данзас, махнувши капом, почеше нишанити. Пушкин дошавши мети натегну пиштољ. У том тренутку Дантес, за корак не стигнувши до мете, опали и Пушкин паде на пиштољ и рече: „чини ми се да ми је раздробљено бедро“. Секунданти притрче к њему, а кад хтеде учинити то и Дантес, Пушкин га задржа, рекавши: „стојте, ја још имам снаге да гађам.“ Дантес застаде на мети и очекиваше, заклонивши прса десном руком. При паду Пушкиновом, пиштољ му беше пао у снег. Данзас му даде други. Подигнувши се немо, ослони се на леву руку и опали. Дантес се пови и паде. На питање Пушкиново: „где је рањен?“ овај одговори: „Изгледа, да ми је куршум у грудима.“ „Браво!“ узвикне Пушкин и баци пиштољ на страну.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

## РОТШИЛДОВА ВИОЛИНА

— А ЧЕХОВ —

(СВРШЕТАК)

Кад стигоше кући и уђоше у собу, Марта је једно десет минута постојала, држећи се уз пећ. Чинило јој се, ако легне, Јаков ће почети говорити о губитку и грдиће је што све лежи, а ништа неће да ради. А Јаков је гледаше тужно, опоменивши се да је сутра Јован Богослов, прекутра Николај Чудотворац, па после недеља па онда понедељник — тешки дан. Четири се дана не сме радити, а Марта ће јамачно умрети у који год од ових дана; значи: сандук јој ваља правити још данас. И он потеже свој гвоздени аршин, приђе баби и узме с ње меру. Затим она леже, а он се прекрети и стаде правити сандук.

Кад се сврши посао Бронза тури наочаре и записа у своју књижицу:

— Марти Ивановој сандук 2 р 40 к.

И уздахну. Баба је за све то време лежала и ћутала, затворивши очи. У вече, кад паде мрак, она мамах позва себи старца

— Сећаш ли се, Јакове? пита она а гледа га радосно. — Сећаш ли се, да нам је пре педесет година Бог дао детенце са белом косицом? Онда смо све на реци седели и певали песме.. под врбом.. — и насмејавши се горко, додаде: — Умре детенце...

Јаков напрече памет али никако да се сети ни детета, ни врбе.

— То је мапштанија, рече само.

Дође свештеник па је причести и посаветова. Затим Марта стаде брбљати нешто неразумљиво и пред зору — умре.

Стекоше се бабе из суседства, те је окупаше, обукоше и метнуше у сандук. Јаков, да не би платио коју пару више, докопа Псалтир и стаде читати...

За гробницу му нису ништа узели, јер му гробар беше кум. Четири сељака понесу бабу на гробље, па и то не би за новац, већ — из поштовања. За сандуком иду бабе, просјаци и два лудака. Народ, с којим се сусретоше крстио се побожно. И Јаков беше са свим задовољан што је све тако часно, благопристојно, јевтино, а никога не вређа. Опростивши се последњи пут с Мартом, он дрмну сандук руком и помисли: „Ваљана израда!“

Али кад се враћао са гробља обузе га тешка туга. Њему се нешто смучи; дах му је врео и тежак, ноге клецају, хтело му се да пије.. А ту још улетеше му у главу свакојаке мисли. Опет му на ум паде, како ни једном у животу није зажалио Марту, нити јој је поласкао.. Педесет и две године живели су у једној соби и, некако се десило, да за толико време он није ни једном помислио на њу, нити је свратио пажњу, као да је

она била мачка или неко песто. А она је сваки дан грејала пећ, варила, пекла, ишла по воду, секла дрва, спавала с њим на једном кревету, а кад се он трештен пијан враћао са свадбе, она је сваки пут с поштовањем вешала његову виолину о зид и намештала га да спава, и то је све било ћутке, с брижним и плашљивим изразом на лицу. Сад он, као да не би био с раскида, зажалити је, купити јој што год, али — све је касно; што је било, то се не враћа..

На сусрет Јакову ишао је Ротшилд. Он се се смејао и клањао.

— А ја вас тражим, дедице! рече он. — Поздравно вас Мојсије Илић и рекао да одмах идете к њему

Јакову није било до тога. Хтело му се да плаче..

— Одмакни! рече он и пође даље.

— Зар и то може бити? узнемири се Ротшилд, па излети преда њ. — Мојсије Илић наћи ће се увређен! Они су казали: одмах!

Јакову би нешто одвратно што му жид намигује и што имађаше тако много риђих власуљица на глави. А било је занета гадно гледати му зелени капут и мрке чакшире као и сву његову ломну, деликатну фигуру.

— Шта си наврло, никоговићу? повика Јаков. — Одмакни!

Жид се наљути и такође викну:

— Мало полакше, ви, иначе ћете сад преко ограде прелетити!

— Марш!.. Мичи ми с очију! рикну Јаков и залети се на њ с песницама. — Марш, допужо, или ћу ти овог часа душу погану бојем истерати! Не можеш да живиш од стеница!..

Ротшилд премре од страха, седе и замаха рукама над главом, као да би се бранио од удараца, затим скочи и побеже колико га ноге носе. У бегању је подскакивао, пљескао рукама видело се како дркћу његова дугачка и мршава леђа. Дечаци се обрадоваше случају и потрчаше за њим узвикујући: „Жид! Жид!“ И пси ударише у лавез и полетеше за њим. Чу се неки кикот, па онда писка, пси залајаше јаче и удружније.. За тим је јамачно, песто ујело Ротшилда, јер се зачу очајан и болан узвик.

Јаков се прометао по потесу, па онда удари око града, куд га очи воде, а деца викаху: „Бронза иде! Ево Бронзе!“ — Ту је и река. Ту с писком лете вивци и крече патке. Сунце јако припекло, а од воде долази такав одсев сунчаних зракова, да се није могло гледати

Јаков пође стазом низ обалу и виде, како из купатила изиђе пуна дама, црвена лица, и помисли за њу: „Иш, видро!“ Недалеко од купатила дечаци лове ракове на месо; опазивши га стадоше злобно узвикивати: „Бронза! Бронза!“ — Ево и широке старе врбе с великом дупљом; на врби су вранија гвезда... У тај мах у Јаковљевој памети искрену дечак с белом, гргуравом косицом и врба,

за коју говораше Марта: Да, то је баш та иста врба — зелена, мирна, тужна... Гле, како је остарила, јадница!

Он седе под врбу и стаде се сећати. На овом брегу, где је сад диван луг, онда је била крупна, брезова шума. А на оној Ђелавој гори што се види на хоризонту, плавила се онда стародревна борова шума. По реци су пловили чунови. Сад је све равно, глатко на оном брегу стоји само једна бреза, млада, стацита, као госпођица; по реци плове само гуске и патке, никад не би рекао, да су тада пловили чунови. Изгледало је да је сад и гусака мање. Јаков заклопи очи и уобразиља му износаше једно за другим цела јата белих гусака.

Он се чудило, како је то било, да за последњих четрдесет-педесет година ни једном није изишао на реку, или, ако је може бити и био кад год, — како то да се не може опоменути? Река је прилично велика; могло се ту бавити риболовом, па рибу продавати трговцима, чиновницима и гостионичару на станици, па тај новац давати у штедионицу; могло се пловити на чуну крај обале и свирати у виолину, и народ сваког сталеза плаћао би му готовим новцем; могло се бар крманити и веслати — а све би то боље било, него седети па правити мртвачке сандуке; најпосле, могао би човек патити гуске па у зиму клати и слати их у Москву; та од самога перја добијао би годишње најмање десет рубаља. — Али, он је све то пропустио. Каква штета! Ах, каква штета! А да се све то радило у исто време — и риболов и свирање и клање гусака и вожња по води — какав би се онда капитал намлатио! Али ништа од свега тога не могаше се чак ни уснити, живот прође без користи, без икаква задовољства, пропаде ни у чему; погледај у напред — ништа од живота није остало, а погледај назад — и тамо ништа нема осим губитака и то тако страшних да те језа хвата. И зашто човек не може да живи тако, да не буде тих губитака, те штете? Пита се: што је исечена она брезова и борова шума? Зашто вагон иде празан? Зашто људи увек раде баш оно што није нужно? Зашто је Јаков сав живот провео у грдњи? Што је рикао, ударао песницама, вређао своју жену? И најпосле, пита се: ради чега је мало час уплашен и увређен Жид? Што људи сметају живети један другоме? Нису ли отуда толики губици? И то још како страшни губици! Да није мржње и злобе — људи би имали огромну корист један од другог.

Те ноћи Јакову се и много што шта предвиђало: и дете, и врба риба гуске и Марта, кад је личила на тицу која хоће да пије, и бледо, жалосно лице Ротшилдово; некакве њушке подигоше се са свију страна на њ и говорише му о губицима. Он се претурао с бока на бок и једно, пет пута је устајао те свирао у виолину.

Сутра дан у јутру једва устаде и пође у болницу. И њему Максим Николаић нареди да меће хладне крпе на главу и даде прашкове. По

тону и изразу лица опази Јаков да је рђава ствар и да ту већ никакви прашкови не помажу. Враћајући се кући, он је премисљао и смислио, да ће од смрти бити користи: неће му требати да једе, ни да пије, ни да плаћа данак, неће вређати људе, а како човек лежи у гробу не једну само, већ на стотине, хиљаде година, то све кад се срачуна, излази корист огромна. Од живота је човеку штета а од смрти — корист. То је размисљање са свим правилно, али опет — горко увредљиво: што ће у свету такав ред, где живот, који се даје свега једанпут — пролази без користи?

Није му било жао умрети; али кад дође кући, па опази виолину, — срце му се стеже и стужи му се. Виолина се не може носити у гроб и сад, она ће остати сирота, с њом ће се збити то исто, што — с брезовом и боровом шумом. Јер све на овом свету пропада и пропадаће!

Јаков изиде из собе, седе на праг, притегнувши виолину на груди. Размисљајући о пропалом, убитачном животу он засвира, сам није знао шта, али тако дирљиво, тужно, да му сузе потекоше низ образе. И што је јаче мислио, то је виолина жалосније свирала.

Зашкрипеше врата, једанпут, други пут и на њима се показа Ротшилд. Он пређе пола дворишта смело, али кад опази Јакова на мах застале, сав се најези и, ваљада од страха, стаде давати рукама такве знаке, као да је хтео претима показати колико је сад часова.

— Ходи слободно! рече му ласкаво Јаков.

Ротшилд гледа неверљиво и са страхом, па лагано приђе и заустави се пред њим на један хват...

— Будите милостиви, не туците ме! рече он и седе. — Мојсије Илић су ме опет послали. Они кажу: не бој се, иди опет до Јакова и реци, да је без њих немогућно. У среду је свадба... да а! Господин Шаповалов удаје кћер за добра човека. И свадба ће бити богата, у у! додаде Жид и за жмури на једно око.

— Не могу... вели Јаков, а тешко дине. — Изнемогао сам, брате...

И опет засвира и сузе му почеше падати из очију на виолину. Ротшилд пажљиво слуша, окрећуо се у страну а руке скретио на грудима. Страх оде с лица његова и замени се изразом туге и бола, очи му се заколуташе и он, као да осећаше неку муку, викну: „Ваххх!“ И њему сузе ударише низ образе и покапаше зелени капут.

Цео тај дан Јаков је лежао и туговао. Кад би у вече, дође свештеник да га исповеди и исповедајући га запита: зна ли за собом какав особити грех? Он напреже ослабелу памет и опет се сети несрећнога лица Мартина и очајног узвика Ротшилдова, кад га често уједе, — и проговори да се једва чуло:

— Виолину подајте Ротшилду.

— Добро, — одговори свештеник.

И сад се свако у варошици запиткује: одкуд Ротшилду тако добра виолина? Да ли ју је купио или украо, или је, може бити, пала у залог од кога? Он је већ давно оставио фрулу и сад свира у виолину. Виолина у њега извија онако исто тужне звуке, као пређе фрула. Али, кад он стане понављати то, што је свирао Јаков, кад је седео на прагу, — онда се чује нешто тако тужно да сви слушаоци плачу, и он сам, при крају, завали очи и виче: „Ваххх!“ И та нова песма се тако допала у варошици, да Ротшилда вуку на јагму чиновници и трговци, и терају га да им свира узастопце по десет пута.

С. М. В.

## БОРБА

— А. В. СТЕРНА —

(НАСТАВАК)

### III

Ирина, и ако је уживала доста велику пензију, све јој је то изгледало ништавно, нити је она могла живети и даље оним животом који је дотле проводила, она је сматрала себе за несрећну, убијену.

И да јој кнез и кнегиња не ставише на расположење свој стан, та млада, очаравајућа удовица, ко зна какав би бедан и чемеран живот проводила. Њој је пре свега било јасно, да у Петрограду не може живети. И предлог кнеза Данила и кнегиње Анастасије она је примила са највећом захвалношћу.

Кнез Данило увек је сматрао грофицу као најлепшу од свих женских, које је дотле видео, и сад видећи је у жалости, жалио је од свег срца. Још првих дана од доласка младе удовице на његово имање, он је говорио својој сестри:

— Нисам у стању да се довољно начудим, како ова млада жена јуначки подноси терет свога живота.

— Не знам зашто јој ти не олакшаш тај ње зин тешки живот топ фрџе, — примети кнегиња насмејавши се при том.

Кнез се чињаше као да тобож није разумео смисао речи своје сестре, али он је удвојено своју пажњу према младој удовици и ускоро, још пре времена, пре него што је збацила са себе црнину, он јој учини формалан предлог.

— Cousine, — рекао је он: — ја нећу те rendre ridicule, нећу да вам говорим о љубави, то би, можда, вама изгледало смешно за моје године, али преданост моја — вама је без сумње позната, Ирина; и ако би ви хтели, ја бих био најсрећнији, кад бих вас назвао својом женом. Ја сам и све, што око себе видите, — све то било би ваше.

Срце Иренино закуца радосно. Она је давно

ишчекивала ту исповест и сматрала то као неизбежно, она је знала сву моћ очаравања, а и тај старац није био у стању да буде изузетак. Богатство, раскош имали су за њу неку привлачну силу. Она није била у могућности и да разуме, како би се могло другачије е живети. Она је гледала са презрењем на оне људе, који су проводили живот са приходом мањим од 20000 дин. годишње. Када је увидела, да она сем оне јадне пензије никаквог дохотка нема, она је тада искрено зажелела смрт. Њој је изгледало, да није могућно живети са 6—7 хиљада рубаља годишње пензије, колико је она имала.

И понуда старчева њу је веома обрадовала. Заједно с руком тога старца она би имала и милионе, које би могла употребити на раскошност, увесељење, образовање — све то, и само због тога, њој је изгледало да треба живети.

О, она је била сагласна! Она је само још то желела да се мало одмори, — да још мало проживи у слободи, без веза супружанских, да ужива у својој младости, и да пусти на вољу својој машини: да ствара слике које се никад остварити не могу, глупе, но зато идеалне. У својој седамнаестој години она је ик била жена једнога старца и тек је сад окусила сласти слободе; и та слобода њој се допадала; — а ко се не би користио њом, уживајући у њој своју младост! Она је пристала на предлог кнежев, али га је замолила, да се претрпи неко време. И он је пристао. Он ју је молио, да никако не напусти Веденско, како му на тај начин не би укратила срећу, да је сваког дана, сваког часа може видети, али да се претрпи, да је причека, он није жалио. И ево већ две године како живи у овом величанственом дворцу, користећи се свим богатством, свим задовољством а немајући притом са своје стране никаквих обвезности. Њој је мало било досадно, али ипак зато, била је задовољна и срећна, знајући, да све то што је око ње има да припадне њој, да јој фактички и припада. Кнез се све више и више потчињавао њезином утицају и из дана у дан она је за њ била све већма потребна. Последњих месеца он, веома занесен, опијен, често је опомињао на њено обећање.

— Ја сам вас послушао и дуго чекао, рече он једном, гледајући је погледом пуним нежности. — Ви треба само да речете: „да“ и ми се сутра можемо венчати.

Ну та могућност та блискост њу је баш и плашила.

— Зар вама није и тако добро као што је сада? упита она. — Зар ви нисте срећни? Зар ја нисам испунила вашу жељу? Ево већ су две године како живим на овом имању. Зар вам то не доказује сву моју... — она хтеде рећи „љубав“, али се трже не изговоривши ту реч, давши му могућност, да он сам доврши ту реченицу.

— Да, да, најзад, ја увиђам вашу жртву, ја вам за то благодарим, но... но... мој идеалу, mon adorée

Он не доврши ову фразу, глас му дрхташе. Она се заблеста на старчевим трепавицама и ма да у том тренутку лице старчево беше лепше него икад догле, ипак, тада он изгледаше за грофицу Ирину веома страхан.

Кнез је нарочито често напомињао Ирину о њеном обећању од тог времена од кад се Тимо тијев настанио у Веденском.

Он је сам увео тога младога човека у своју породицу и нарочито се обратио дамама, да буду насрам њега веома љубазне, а сад се јако покајао за такав свој поступак. Јаков Александровић није показивао особиту благодарност за указану му част и понашао се према дамама као према њему равним.

— Истину да речем, мене не би изненадило, — примети једном кнез Ирину, некако усиљено смешећи се — ако би мој млади секретар једног лепог дана затражио вашу руку.

— Ви налазите — одговори Ирина — да је моје понашање према њему и сувише фамилијарно; но зар ми баш ви то нисте сами напоменули? Ја ћу да променим према њему свој *manière d'être*.

— Не, зашто то?

— Не, не, ја ћу од сад да будем према њему дружније, кад ви то желите.

И односи њени према Тимотијеву од тог доба заиста су се у многоме изменили. И Тимотијев, ако је иоле био увиђаван човек, морао је приме тити ту промену

(НАСТАВИЌЕ СЕ)

## ЈОВАН ШТРАУС

1825—1899

„Цео је свет играо,  
како му је он свирао.“

Нико ваљда није толико скопчан за свој завичај, нити је завичај чији тако везан за кога, као што узамно стоје Беч и Јован Штраус. Они стоје једно друго тако блиско, да сваки онај, који познаје Штрауса и његову музику, налази и осећа куцање била бечкога. Свака његова игра прича нам доживљај, прастару и опет нову повест, која се понавља у све новијим и новијим варијацијама, докле год два срца, једно за друго, бију.

Од обавезне фразе конвенционалне галантерије до излива пуних страсти ни једна нијанса у изразу осећања није пренебрегнута све је на овом месту; јер Штраус полаже више на срце но на ноге играчеве, и ако ове никада не изводи из такта велика слобода песникове ритмике. Па ипак при томе не вређа он ни мало границе доброга тона, уљудна опхода, без којих би друштво упало у хаос од непријатности и арајетва. Његов ритам носи крилате сандале харема; мелодије су му урешене пјасом грација. Ми летимо, не губећи тле под собом; солидан

басфундаменат даје нам сигурну равнотежу, док нас божањска мелодија к небу привлачи (Kalbeck).

Штраус је ослободио игру, да не робује моди и начину од ње самостално и слодно биће, што није испало за руком ни његовом оцу, ни Ламеру, ни другима, који су владали лаком музиком. Са пуно права носи он име краља валцера, и ако му је негда порицана подобност, да може компоновати ваљан валцер. Из плодна семена, што га је Шуберт посејао, стварајући своје маршеве и игре, поникао је најлепши валцер, који је прибавио себи једно од првих места у царству богиње уметности.

Плодан и увек свеж победилац људске слабости, ступио је он наполе не ново једно земљиште, које је било веома утрвено, али и веома клизаво. Стао је одређивати оперету. 1871 г. компоњује он *Индито*; после две године *Карневал у Риму*. 1874 даван је први пут *Слеши миш*, вечито нов и вечито свеж, читаву четврт столећа како посве дневно пуни позоришне просторије у великим градовима! Овима је следио *кнез Мегузалем*, *Кањиостро*, *Краљичина свилена марама*, *Нок у Млецима*, *Витез Пазман*, романтично комична опера, којој је дао либрето знаменити Људевит Долча, *Весели рат*, *Цицански барон*, *Gimplicius* и *Јабучка*.

*Витез Пазман* прибавиће му истина видније место у музичкој литератури, али ће му његова *Anten-polka*, *Geschichten aus dem Wiener Wald*, *Bei uns z' Haus* и *Morgenblätter* за вечита времена задржати једно од најлепших, најпријатнијих и најслађих места — место у срцима леполикних мома. Еј, да ми се нешто тамо угнездити!

Commentator.

## ПРОФ. ФРАНСИСК САРСЕЈ

5 маја т. г. умро је у Паризу у шездесет деветој години познати критичар *Франсиск Сарсеј*, који је дуго година био средоточиште свег оног, што се уметности, а нарочито позоришту, одало. У своје време бавио се политиком, која му је много непријатеља прибавила. Али је он и међу њима знао стећи поштовање, јер оружје, које је у политичкој борби употребљавао, беше: истина и само истина. Последње дане своје посветио је позоришту, чије је развијање брижљиво пратио, као кад мати негује и подиже своје дете.

У *Tany* је писао позоришну хронику читаву четврт столећа; први пут се огренио о своју извештачку дужност 2 маја о. г. (на три дана пред смрт), када су извештени *Tанови* читаоци, да је Сарсеј приморан болешћу да неиспуни своју дужност први пут у своме животу.

Међу многим његовим радовима, који су света угледали, стекли су пажњу и познати су: његове *Comédiens et comédiennes*, критички радови, *Histoire du siècle de Paris*, где на леп и примамљив начин описује живот париски за време 1870-71, *Le mot et la chose*, филолошко-литерарне студије, и многи други.

Сем *Tана* радио је на *Фишару*, *Европском Ревјуу*, *Народној Мисли* и *Обуовљевом XIX веку*.

Према тестаменту, који је Сарсеј оставио, тело му је спаљено 8 маја у Паризу.

Овим се, и ако позније услед нагомиланог материјала, одужујемо сени великога критичара.

Садржај: „Ово је певачица Нова пре шездесет година“. — „Свекра“ (наставак). — „Прођеће се буди“ (песма). — „Двобој и смрт Пушкина“. — „Ротмилдова алошта“ (српштак). — „Борба“ (наставак). — „Јован Штраус“. — „проф. Франсиск Сарсеј“.

Власник и заступ. уред.: Ст. М. Веселиновић. — Парна Радикална Штампарија. —